

۲-۲- به‌سختی‌های نهمه‌بیاتی به‌ارورد^۱ و ویرمانی دهقی شارو^۲

ببروکه‌ی نهمه‌بیاتی به‌اروردکاری له رۆژاوا له گۆتایی سەده‌ی نۆزده و سەرتای سەده‌ی بیستم سەریه‌لدا و پاشان له رۆژه‌لات له لایهن (طه‌ندا) وه بونیات نرا و پهره‌ی سەند (منوچهریان، ۱۳۹۰: ۲۰۹) و له سالی (۱۹۶۶) یشدا، خاتوو جولیا کریستیفا^۳ به‌رووکردیکی فەرهنگی- کۆمه‌لایه‌تیوه، تیۆریی نێوانده‌قی^۴ یا ده‌قی نادیری^۵ داهینا و رۆلان بارت ژیرلکی به‌ناو نێوانده‌قی خۆینده‌می^۶ خسته‌سەری و پاشان ئەم تیۆریی کاربردییه‌ گەشە‌ی سەند. ئەم پروانگە‌یه‌ پنیوایه‌ هیچ ده‌قی سەربه‌خۆ نییه‌ و ده‌قەکان یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک له‌ سەر بنه‌رته‌ی ده‌قه‌ پێشووه‌کان بێچم ده‌گرن (نامور مطلق، ۱۳۹۴: ۲۷) که‌ کاتی خۆینده‌می ده‌قه‌که‌، نیشانه‌کانی ئەم کاربەر‌یه‌ به‌ تیلنیشان^۷ ده‌رده‌که‌ون (گودرزی، ۱۳۹۱: ۱۳۷). ره‌وییه‌ و زه‌مینه‌ی نهمه‌بیاتی به‌اروردکاری پهمه‌سته‌ به‌ لێکدانه‌می پێوه‌ندییه‌کانی نێوانده‌قی بۆ ناسینی میژووی نهمه‌بیاتی نه‌ته‌ومی و لاتییک له‌ گە‌ل نهمه‌بی نه‌ته‌مه‌کانیتردا که‌ زمانه‌کیان جیاوازه‌ (غنیمی هلال، ۱۳۶۳: ۷) و نهمه‌ش باشترین هۆکاره‌ بۆ ئال و گۆر و گۆرانکاره‌ نهمه‌بییه‌کان (زرین کوب، ۱۳۸۲: ۳۲) و هه‌روه‌ها ناسین و ناساندنی خالی هه‌وبه‌ش و جیاوازی دیوانی دوو یا چهند شاعیری نه‌ته‌مه‌یه‌ک (میهندوست، ۱۳۶۱: ۱۷) که‌ ره‌نگدانه‌می وینه‌ی هه‌نهری و مۆتیفه‌کانن.

۲-۳- پیناسه‌ی مۆتیف^۸ و مه‌ودای کارکردنی

مۆتیف زاراوه‌یه‌کی هه‌نهری، نهمه‌بی، زانستی و ته‌کنۆلۆژییه‌. له‌ لێکۆلینه‌وه‌ و به‌اروردکردنی فۆرم و پێکهاته‌ و له‌ کردنه‌می واتای هینایی بابه‌ته‌کاندا، بایه‌خیکی زۆری هه‌یه‌. مۆتیف هه‌وسه‌نگه‌یه‌کی ده‌بیته‌ یه‌که‌ی هه‌وبه‌شی وینه‌^۹، به‌ته‌وو، به‌مه‌یه‌، هه‌وینی سه‌ره‌کی، نه‌قشمایه‌، ده‌روونه‌یه‌، بابه‌ت^{۱۰}، نمونه‌ی سه‌ره‌کی، تۆپۆس^{۱۱} و... له‌ ره‌خنه‌ی بابه‌تی سەرده‌مه‌دا، مۆتیف و کارکرده‌می یه‌کیکه‌ له‌ رووکرده‌ گرنگه‌کانی ده‌روونه‌یه‌ناسی^{۱۲} و به‌اروردکردنی ره‌وتی نهمه‌بییه‌ی دانهری به‌ره‌م و شرو‌فه‌ی به‌سختی‌یه‌ ناوه‌روکی ده‌ق و تیرامان له‌ فۆرم و پێکهاته‌ و پێوه‌ندییه‌کانیان (تقوی، ۱۳۸۸: ۸). خوازمه‌لیکی سه‌ره‌کی و مه‌کوو: عه‌شق، نیشتمان، بێ وه‌فایی و جه‌فاکاری یار و ئاسۆی رۆژ و ئه‌فسوونی به‌هار و گۆل و جوانی ژبان و خه‌زان و پیری و مه‌رگ و چاو و ئه‌برۆ و زۆلف و بال‌ا و ده‌یان و سه‌دان چه‌مکتری شیعری، هه‌ومه‌زموون به‌لام هه‌ر شاعیرییک به‌ پێی هه‌ست و رووکردی هه‌نهری و دنیاوینی و شیوازی تاکیی خۆی به‌ رێژمییک ده‌ری ده‌بریت (هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشو).

2-4- مۆتیفی هه‌وبه‌ش له‌ نمونه‌ی چهند شاعیردا

وینه‌ی ده‌م بچوکی له‌ نێو شاعیرانی کورد، فارس و باقی زمانه‌کاندا دووپات بوته‌وه‌، شاعیری یه‌که‌م به‌ داهینی ئەم مۆتیفه‌ ده‌ژمی‌دریت و ئه‌وانیتر به‌ره‌ به‌ره‌ و ده‌قوێزان کاربەر‌یه‌یان له‌ زه‌مین^{۱۳} یا کیلگه‌ی شاعیری یه‌که‌م به‌

1 - Comparative Literature، ادبیات تطبیقی

2 - Hidden text، متن پنهان

3 - Julia Kristeva

4 - Intertextuality، بینامتنیت

5 - Hidden text، متن پنهان

6 - بینامتنیت خوانشی

7 - تلمیح، تیلنیشان

8 - Motif

9 - Common image

10 - Subject

11 - Topos

12 - Thematology

13 - کیلگه‌ یا زه‌مین، زاراوه‌یه‌که‌ تاییه‌ت به‌ ره‌خنه‌ی نهمه‌بی کلاسیکی فارسی سەرده‌می سەفه‌وی و دواتر... ئەم

زاراوه‌ پتر بۆ یه‌کبوونی کیش، سه‌روا، مۆتیف و مه‌زموون و... له‌ غه‌زملیک یا پارچه‌ شیعریکدا به‌کار ده‌بریت که‌

جیاوازییهوه وەرگرتوو و وینهکه پێگهشتووتر و کاملتر بووه به وردهکاریتری هونهری و چهشنی ههست و دهربرینی تاییهتهوه، دووپات و چهند پات کراوتهوه و توێژهریش به خوێندنهوهی دهقهکان ههست به نیشانهکانی ئهم پێوهنده هاوبهشییه دهکات (محمدپور، ۱۳۸۱: ۳۴).

روودهکی^۱ دهلێت:

زلف ترا جیم که کرد آن که او
خال ترا نقطه‌ی آن جیم کرد
وان دهن تنگ تو گویی، کسی
دانگکی نار به دو نیم کرد

(دیوان رودکی، ۱۳۷۴: ۲۵)

کێ زولفی تۆی وهک جیم دروست کردوو و خالیکشی وهک نوخته له نێو جیمهکهوه داناوه؟ ئهو دهمه بچووکهی که تۆ ههته، وهک وایه که کهسێک دنکه ههناڕیکی بچووکێ سووری به دوو لهت کردبێت؛ یانی: (دهمت زۆر بچووک و لێوت گهلێک سووره). له بهیتی یهکهه زولفی یار که کهوانیه و خالی گوناش که له نێو حهلقه‌ی زولفدايه به پیتی جیم و بچووندراره که لیکچواندنیکی ههست پیکراوه^۲.

له بهیتیکدا حافظ دهلێت:

تشبیه دهانت نتوان کرد به غنچه

هرگز نبود غنچه بدین تنگ دهانی (دیوان حافظ، ۱۳۷۰: ۶۴۸)

دهمت به غونچه شیاو ناکریت، هه‌رگیز غونچه ناتوانی وهک دهمت بچووک و ته‌نگ بێت.

هه‌ر ئهم شاعیره له بهیتیکتردا، ریندانمتر و به بنمایه‌یهکی فلهسه‌فی-که‌لامی و به له‌ونیکیتر، جه‌وه‌ری فهرد که بچووکترین زهره‌ری لێک نه‌کرا و لێک جیا نه‌بوونه‌یه (جزء لایتجزی)، به بچووکێ دهم ده‌چوونی و پیناسه‌ی ده‌کات:

بعد از اینم نبود شائبه در جوهر فرد

که دهان تو در این نکته خوش استدلالی است (دیوان حافظ، ۱۳۷۰: ۹۵)

نالی شاره‌زووری (۱۸۷۷-۱۸۰۰) و نه‌خشانندی مۆتیفیکی وردبینانه و زۆر هونه‌ری:

دهم ههمدمی غونچه‌یه‌که نه‌پشکووتوو هه‌شتا

با کهشفی نه‌کرد به‌رگی عه‌ترپۆشی گۆلی پرووت

گریانی من و خه‌نده‌یی تۆ ئیسته ده‌شوبه‌یی

به‌و مه‌وسیمی بارانه که وا غونچه ده‌پشکووت (دیوانی نالی، ۱۳۶۳: ۱۵۲-۱۵۱)

یا هاوبه‌شیی رووده‌کی (زلف ترا جیم که کرد له بهیتی پیشوو) و نالی و (زولفی جیم یا جیم):

له‌بت میم و قه‌دت ئه‌لف و زولف جیم

ده‌زانی به‌م سیانه تالینی جیم! (دیوانی نالی، ۱۳۶۳: ۳۱۲)

مه‌حوی (۱۹۰۶-۱۸۳۲) و هۆنینه‌وه‌ی ئهم وینه‌ فرهمینه‌:

چه‌ند شاعیر وهک یه‌ک دووپات و چه‌ن پاتیان کردوتهوه و هه‌مووشیان گه‌راونه‌ته‌وه بۆ کێلگه‌ی شیعری یه‌که‌م که ئهم ئه‌زمونه‌ی به‌ دی هه‌ناوه (کدکنی، ۱۳۹۱: ۱۱۵). وهک ئهو کاریگه‌ریانه‌ی که مه‌وله‌وی له‌ زمینی شیعره‌کانی بێسارانی، وه‌ریگرتوون و تا دواتر...

1 - ئه‌بوو عه‌بدوللا جه‌فه‌ر کۆری محممه‌د، نازناوی رووده‌کی (۹۴۱-۸۵۸ ز)، باوکی شیعیر و یه‌که‌مین شاعیری ناسراوی شیعری فارسی، سه‌ده‌ی چوارمه‌ی کۆچی مانگی و تۆ و ده‌ی زایینی که له‌ سه‌روبه‌ندی سامانییه‌کاندا ژیاوه.

2 - تشبیه محسوس

غونچه‌دل بوونم له حسرمت لیوی تویه غونچه‌دهم
غونچه‌که‌ی تو مهر شیفای دا غونچه‌که‌م ئه‌ی غونچه‌که‌م (دیوانی مه‌حوی، ۱۹۸۴: ۲۳۸)

همدی (۱۹۳۶-۱۸۷۶) و خه‌ملاندنی ئه‌م مؤتیفه:

موژده‌یی پشکووتنی ده‌متی به‌گولشن دا سه‌با
غونچه‌ وای تیک چوون، به‌قر چوون هه‌ر به‌گشتی خو به‌خو (دیوانی همدی، ۱۹۵۷: ۳۲۵)

بیسارانی له‌م به‌ستینه‌دا ده‌لێت:

ئهر سیبی زه‌نه‌خ گول خونچه‌ی ده‌هان
بده‌وش به‌یه‌کسه‌ر ته‌مامی جه‌هان

واته‌ حاشا ئه‌گه‌ر سیبی زه‌نه‌خدان و بجوکی ده‌مت که‌ و ه‌کوو گول غونچه‌یه‌ به‌ ته‌واوی جیهان بگورمه‌وه.

مه‌وله‌وی ده‌نووسیت:

خونچه‌ ده‌هانی، تووتی زوبانی
ساحیب زه‌مانی، شه‌که‌ر ئه‌فشانی (دیوانی مه‌وله‌وی، ۱۹۶۱: ۵۲۷)
۳- بیسارانی (1702 - 1640ز) و ئه‌ندازیاری وینه‌سازی شیعر:

یه‌کێک له‌ تایه‌تمه‌ندییه‌کانی بیسارانی ئه‌وه‌ بووه‌ که‌ و ه‌ک شاعیریکی ه‌یژمۆنیکاری به‌شیک له‌ ئه‌ده‌بیاتی کوردی و ئه‌ندازیاری ڕبتمی برکه‌ خوی ناساندوه‌ و کاریگه‌ری زه‌مانی، ه‌زری و ئه‌ده‌بی له‌ سه‌ر کۆمه‌لیک شاعیری نوخه‌ و ه‌کوو مه‌وله‌وی، نه‌حه‌مه‌د به‌گی کۆماسی، په‌ره‌مه‌رد، گوران و هه‌موو پاش مه‌وله‌ویه‌کانی شیعی کلاسیکی هه‌ورامی داناهه‌. له‌ ڕوانگه‌ی نووسه‌ری ئه‌م دێرانه‌وه‌ ئه‌م شیعه‌ی خواره‌وه‌ که‌ ئاماژه‌ به‌ سێ به‌یتی ده‌کریت، ده‌بیته‌ سه‌رچه‌شن و مانیفه‌ستییک بو‌ هه‌ورانی داھێنان و ئه‌ندازیاری بیانی شیعه‌مکانی بیسارانی و میکانیزمییک بو‌ کاریگه‌رییه‌کانی له‌ سه‌ر مه‌وله‌وی تاوه‌گۆزی و باقی شاعیراندا:

حالداران حاله‌ن، حالداران حاله‌ن
حالی پیم یوان نه‌مز چه‌ حاله‌ن
سه‌رم داخ که‌ردن یه‌ کام خیا له‌ن
سپی سه‌نگی دیم واتم یه‌ لاله‌ن...
فره‌که‌س چوون من خام خه‌یا له‌ مه‌بو
که‌ی سه‌نگ به‌ دانه‌ی دور و لال مه‌بو... (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: ۲۳۰)

حال پێوه‌ندی به‌ دنیای ناھوشیاری عارف یا خورپه‌ی شاعیره‌وه‌ هه‌یه‌ که‌ ویناکی^۱ له‌ بێژه^۲ و کرده‌یدا^۳ هه‌ست پنده‌کرین و ده‌سه‌کوتی ده‌بیته‌ دیاردیه‌کی زه‌مانی^۴؛ شه‌ته‌حیکی سۆفیانه‌ یا ده‌قیکی شاعیرانه‌ (کدکنی، ۱۳۹۲: ۲۴). که‌ واته‌ شاعیر یا عارف له‌و جه‌زبه‌ ڕوحمیه‌دا بو‌ ماوه‌یه‌کی زور کورت له‌ خوی بی ناگا ده‌بیته‌ و شیعر و شه‌ته‌ح ده‌خولقینیت و ڕه‌نگه‌ش بیه‌ته‌ سه‌چه‌شنیک بو‌ داھێنان و کاریگه‌ری و کاردانه‌مکانی له‌ سلوکی شیعر و عیرفاندا. ئه‌م شیعه‌ی بیسارانییه‌ له‌ ئه‌ندیشه‌ و زه‌ماندا، ئاوا ڕۆلێک ده‌گیریت. له‌ به‌یتی یه‌که‌م به‌ گشتی ئاماژه‌یه‌ به‌ دیاردی حال له‌ به‌یتی دوومه‌یشدا درکه‌ی "سه‌رم داخکه‌ردن" ده‌سپێکی میکانیزمی خه‌یا له‌ و خورپه‌ و سوژه‌ی شاعیرانه‌یه‌ و "خه‌یا له‌"یش

۲ - قول

۳ - فعل

۴ - امری زبانی، Linguistic

میکانیزمیکه بۆ چوونه نڤو دنیای ناخوداگا و داهینان و وینه‌سازی هونهری^۱، سپی سهنگ و لال یا گهوهری له‌عل، ئۆبژیکتی دنیای دهر موهیه که شاعیر به جوانترین وینه، خهیاڵ و واقیعی پیکموه گری داو.

بیسارانی لهی شاعرانه‌دا ده‌لێت:

خاوێن حاله‌کان بزانی، حالیکه به‌سه‌ردا هاتوه، بۆ خۆبشم نازانم چه حالیکه و سه‌ری داخ کردووم، یانی (چوومه‌ته نڤو دنیای ناخۆشیارییه‌وه) و نازانم نه‌مه کام خهیاڵه که ته‌نانه‌ت هه‌لاواردنی به‌ردیکی سپی و گهوهری له‌عل و یاقووتی لێ نه‌ستاندووم.

۳-۱- نه‌وای موترینه‌یه‌ی به‌سته‌ی فه‌ردی بیسارانی و ئاومدان کردنه‌وه‌ی وێرانه‌ی ده‌لی مه‌وله‌ی

مه‌وله‌ی شاعیر و رێره‌وێکی وریا، تێروانیکی پرۆسه‌ی داهینان و پرێستێژی^۲ شاعر و هزر بووه و دهرکی به‌سه‌فه‌ره‌ پرۆحانییه‌که‌ی بیسارانی کردووه و زانیارانه و ئاوم‌مه‌ندانه ویستویه له‌و ته‌جربه‌ که‌لک و مرگرت، بۆیه له‌ سه‌ر ئهم مانیفیسته هونهریه‌ که باسی له‌ سه‌ر کرا، که‌وتووته ژێر کاریگهری ئهم شاعیره‌وه و له‌ دیوانه‌که‌یدا چه‌ندین جار ئاماژه‌ی داوه به‌ شاعیری بیسارانی. "شاعیری بیسارانی لای مه‌وله‌ی له‌ هه‌موویان ئازیزتر بووه و به‌م بۆنه‌وه هه‌ندێ غه‌زله‌ی مه‌وله‌ی، سترمه‌کتۆره‌ی بیسارانیاں پێوه‌ دیاره و گه‌لێ جار شاعیری ئهمی تیه‌ه‌لکیش کردووه و به‌ خامه‌یه‌کی مه‌وله‌یانه، گیانه‌یکتری به‌ به‌ردا کردوون" (نه‌موه‌ر قادر محهمه‌د، ۲۰۰۷: ۲۱۳) و به‌ راشکاوی دانی ناوه به‌ ده‌سه‌لاتی هونهری، خه‌یاالی و ئیسته‌تیکییه‌که‌ی ئهو زاته که سه‌د و هه‌شتاد ساڵ پێش ئهو ژیاوه. مه‌وله‌ی وێرانی و زه‌ی بالای هونهری و زمان پاراوی و ره‌وانبێژی و زه‌ و زه‌کای تاک، بێ ئه‌وه‌ی ویستبێتی راسته‌خۆ دای هونهری بیسارانی لاسایی و یان ته‌جربه‌ی ئیسته‌تیکی و وینه‌ خه‌یاالییه‌کانی وه‌ک خۆی دووپات بکاته‌وه، توانیویه‌تی جه‌وه‌هری هه‌وینه‌هزری ئهو شاعیره‌ له‌ قورaxe‌ی داهینانی خۆیدا بقوریته‌وه و له‌ پانتایی زه‌یندا هه‌لیان خه‌لی، نه‌جا به‌چاویکی ورد و سۆزیکه‌ی به‌ تینه‌وه، خۆی به‌ه‌وینه‌ ئامیزی گه‌رمی بیسارانی و به‌ نه‌شه‌ی بۆنی خۆشه‌ویستی و ئه‌وینداری و ئهمه‌کناسی جه‌زبه‌ی شاعر، له‌ هۆش به‌چێ و ئاشنای "نه‌وای به‌سته‌ی فه‌رد"ی ئهو شاعیره‌ ببیت و وێرانه‌ی ده‌لی ئاومدان بکاته‌وه:

موتریب بۆ وه‌ داد ده‌لگیریموه

پیری ها ئاما وه‌ پیریموه

نه‌وات وێرانه‌ی ده‌ل که‌رو ئاوا

چه‌نی «به‌سته‌ی فه‌رد» بیساران ماوا... (دیوانی مه‌وله‌ی، ۱۹۶۱: ۱۲۷)

پاش ئهم دانوستانده‌ سلوکی-زه‌ینییه‌، ره‌حه‌مت ده‌نیریت بۆ گه‌لکۆی ئهو شاعیره‌ و وه‌ک عاشقیکی کامه‌ل ناوی ده‌ینی و ده‌یکاته سه‌رمه‌شق بۆ جیگره‌بون له‌ دووتۆی هونهره‌ نایابه‌که‌ی که به‌ (به‌سته‌ی فه‌رد) ناوی لێ هه‌ناوه تا ئهو ساته‌ به‌گه‌نه‌ ژوانگه‌یه‌کی هونهری و ورکه‌دا هه‌ینه‌کانیاں له‌ سای یه‌کترا ئارام بگرن و خه‌مه‌کانیاں ساریژ بین:

های ره‌حه‌مت ئهو قه‌بر «سه‌ودایی کامه‌ل»

سه‌رمه‌شق مه‌ینه‌ت بیساران مه‌نز

«بیسارانی» یه‌ن نه‌ تۆی فه‌رد من

خه‌م چه‌نی خه‌مان زوو مه‌بو ساکن (دیوانی مه‌وله‌ی، ۱۹۶۱: ۵۴۲)

یان بۆ وێنای سۆز و وه‌فاداری له‌ هه‌نێ شوینیتری دیوانه‌که‌یدا له‌ سه‌ر کاریگهری "به‌سته‌ی فه‌رد"ی بیسارانی به‌ تیلنیشان؛ دێرێک یان به‌یتیکه‌ی تیه‌ه‌لکیش کردووه بۆ نمونه‌:

واچه هه‌ی ده‌ی ئه‌به‌له‌ی بێ خه‌به‌ر

هۆریز، ساتی ته‌رک خاوشیرین که‌ر

«شه‌وه‌ن، خه‌لوته‌ن، ماڵ بێ ئه‌غیاره‌ن

عالمه‌ گرد و ته‌ن، دۆس خه‌مه‌داره‌ن» (دیوانی مه‌وله‌ی، ۱۹۶۱: ۹۱). به‌یتی دوومه‌ی ئهو شاعیره‌ هه‌ی بیسارانییه‌.

یا بهیتی دووهمی ئهم شیعره:

دەرگای حوققهی لال دانهت شکاوان
جه پرووی لوتفهوه پیسهت فهرماوان
«یا کاغز بریان یا مهلا مردهن
یا خو عارتهن جه دوس یاد کهردهن» (دیوانی مهلولوی، ۱۳۹۵: ۴۳)

یا له دوو بهیتییهکدا، بهیتی یهکهمی که وینهیهکی یهکجار جوانی همیه ترخان دهکا به بیسارانییهوه:

«گۆشه‌ی سیامال هوردا و دیاوه
چوون مانگ له گۆشه‌ی هموره سیاوه»
به خودا قهسهه پاسهم هومیدهن
حورالمقصودات فی الخیام ئیدهن... (دیوانی مهلولوی، ۱۹۶۱: ۳۸۹)

ئهم بهستییه هونه‌رییه وهک دهسپیک له فورم و پیکهاته و ئهندازیاریی بالاخانه‌ی شیعری و کهلک وهرگرتن له «بهسته‌ی فهر» له روانگهی مهلولوییهوه، دهتوانی سۆبژیکتیکی بی بۆ لیکدانهوه و تووژینه‌ییک و دهسپیکه‌ی فورمیکی هونه‌ری و ناهونه‌ری و له ههمان کاتدا هه‌لگری ساکاری، نه‌رمی و ره‌وانی له زمان و واتادا. نه‌وات و نه‌وانی دۆل کهرۆ ناو/چه‌نی «بهسته‌ی فهر» بیساران ماو... ئاماژه‌یه به ئهموونیکی به هیز که دهچینه نیو تووه‌کانی زمانی شاعیریکی پیش له خوی و له وشه‌ی ئاسایی: نه‌وا، نه‌وانی دۆل، ناوکردن، به‌سته‌ی فهر و بیساران ماو، ره‌مزیی فره‌ ده‌نگی وینه‌ی بزۆز و دینامیکییه‌ی وانا ده‌خولقینییه که له پرووینییه‌ی و ره‌وانییه‌ی پتی ده‌گوتریت (سه‌ل ممته‌ن) و سه‌رچه‌شیک بۆ شاعیرانی دووکه‌وتوو و به‌ره‌ی دوا‌یی (پاش مه‌وله‌وی). له‌م هزره‌ هونه‌ری - نه‌بسته‌راکتیه‌دا، زۆرییه‌ی ده‌قه‌کانی بیسارانی و مه‌لولوی ده‌چه‌نیو ئهم فه‌زای سلۆک و هونه‌ری شیعرییه‌وه؛ ناویتییه‌ی خه‌یال و واقیعه‌ که ئهموش بۆ خوی ده‌بیته‌ هوی خولقاندنی شیعری بۆ شیعری و جیاکردنه‌وه‌ی ههم له‌ هونه‌راوه و ههم له‌ هونه‌رانی بۆ نه‌بیته‌ی نا‌شاعیر.

ئهم دابه‌ نه‌ده‌بییه‌ی بیسارانی و مه‌لولوی که وینای دیارده‌ی جه‌وه‌ری شیعری وه‌ک نه‌ریته‌ و سه‌رچه‌شیک نه‌ده‌بی، جگه‌ کاریگه‌رییه‌ی له‌ سه‌ر شاعیرانی سه‌رده‌می خۆیان، ده‌گوتریتیه‌وه‌ بۆ شاعیرانی پاش و پاشتری خۆیان و سیمای ههمووکاتی به‌ خۆیه‌وه‌ ده‌گرتیه‌ ته‌نانه‌ت ماموستا گۆران له‌ نوێخوازیی شیعری کوردی ناوه‌راستدا له‌ روانگه‌ و کانتیکستی هونه‌ری و سامانه‌ نه‌ده‌بییه‌کانی نه‌وان که‌لک وهر ده‌گرتیه‌ (کاکه‌ی فه‌لاح، ۱۹۷۸: ۳۴) و پریشازی بیسارانی و مه‌لولوی، له‌ گه‌ل ره‌وچی ناخو‌نگا و هه‌ناسه‌کانی راهاتوو و رابردوو شیعری میلی، گونجاو ده‌زانیت (کاکه‌ی فه‌لاح، ۱۹۷۸: ۳۴). ئهم ره‌وشه‌ هونه‌رییه‌ وه‌ک خالیکه‌ی به‌رجه‌سته‌ی نه‌ده‌بی له‌ قوناغه‌کانی شیوازی ده‌وره‌ی نه‌ده‌بیاتی کوردیدا جیگر ده‌بیته‌.

۴- ژوانگه‌ی بۆلیک وینه‌ی بیسارانی و مه‌لولوی

ئیه‌ستا به‌ چاویکی وردتر دیوانه‌که‌ی ههردوو شاعیر ده‌پشکنین و سه‌رنج ده‌ده‌ینه‌ کارگه‌ی خه‌یال، شیوه‌ی ده‌ریه‌ن و به‌کاره‌یه‌نی وینه‌ و وینه‌سازییه‌ ئهو دوو ئاشق و ماشقه‌ و ژوانگه‌ی هزر و واتایان ده‌دۆزینه‌وه‌ ئه‌نجا سه‌ره‌نجه‌ی ده‌سبازی له‌ گۆنای سووری به‌سته‌ فه‌رکان یان دا ده‌ناسینه‌وه‌ و به‌م پێوه‌ره‌ که‌سایه‌تی شیعری و ئاستی وینه‌دا هه‌ینی نه‌وان، ده‌نرخین:

4-1- پاییز و خه‌زان و پیری: له‌ ئهموونی شیعردا، شاعیری راسته‌قیه‌ به‌ هوی خوازه‌یه‌ک یان چه‌ند خوازه‌ی ته‌مه‌رییه‌وه‌ ناو ده‌رده‌کات. لێر مۆنتۆف شاعیری رووسی و خاقانی شاعیری سه‌ده‌ی شه‌شی شیعری فارسی، به‌ وشه‌ و وینه‌ی هونه‌ری وه‌ک هونه‌رمه‌ندیکی وینه‌کیش ئاسۆی روژیان له‌ تابلوی چه‌مه‌کانیادا، نه‌خشاندوووه‌ و ئهم دوو شاعیره‌ به‌ شاعیرانی ئاسۆی روژ، ناویان ده‌رکردوووه‌ یا مۆته‌نجه‌ی شاعیری عه‌ره‌ب ناسراوه‌ به‌ شاعیری خۆبه‌زلزان ره‌جه‌ز بیژ و خۆلاوین؛ که‌ به‌ زمانی شیعری، وه‌سفی به‌ژن و بالا و قامه‌تی شاعیرانه‌ی خۆی ده‌کات و... له‌م روانگه‌وه‌ شیعری بیسارانی ناسراوه‌ به‌ شاعیری خه‌زان که‌ سه‌روودی خه‌زان ده‌هۆنیه‌وه‌ (محم‌دپور، ۱۳۸۱: ۳۲). له‌م مۆتیفه‌دا بیسارانی سه‌ره‌تا له‌ وینای پاییزه‌وه‌ ده‌چینه‌ نیو پرۆسه‌ی دا‌هینانی شیعرییه‌وه‌. ویناندنی ته‌جروبه‌ی وهرزی پاییز و سیس بوونی دیمه‌نی سه‌روشت و دا‌پۆشاندنی ته‌به‌ق ته‌به‌ق هه‌وری ره‌ش له‌ ئاسماندا و پرژنه‌ی فرمیسک له‌ چاوانی سورمه‌یی ئاسمان و که‌وته‌ خواره‌ی گه‌لای زافه‌رانه‌نگ له‌سه‌ر فه‌رشه‌ی عه‌رز:

پاییز ئاماره، پاییز ئاماره
 ئه‌ودی نه‌و پاییز جه‌ ئو ئاماره
 قافله‌ی سومیل زیا جه‌ یه‌مه‌ن
 کهرده‌ و سه‌یو هه‌نگ ته‌مامی چه‌مه‌ن
 ته‌به‌ق ته‌به‌ق هه‌ور سه‌یای دوودی چه‌م
 نه‌م دا سه‌رز مه‌مین به‌ سه‌یلاوی چه‌م
 په‌ل په‌ل مه‌ریزۆ، مه‌گه‌نه‌ رووی سه‌نگ
 به‌ ئه‌مری خاڵق بی ده‌وا و بی ده‌نگ (بیسارانی، ۱۳۷۵: ۷۱)

پاشان شاعیر له‌ ناخی ئه‌م دیمه‌نانه‌دا خۆی ده‌بینێته‌وه‌ و به‌ مۆنۆلۆگ، خۆی ده‌دوینێ و فله‌سه‌فه‌ی کۆتایی ژیا‌نی سه‌روشت له‌ پاییز و وینه‌ی پیری و ده‌ردمه‌ندی خۆی ئاوا ده‌نه‌خشینێ:

بیان بوینان، ده‌رده‌داری ده‌رد
 خه‌زانی زایف، زافه‌رانی زه‌رد
 وه‌شه‌له‌ی به‌ خه‌زان په‌ی ویش مه‌بو زه‌رد
 ئه‌و جا واده‌ی ویش من جه‌تاوی ده‌رد... (بیسارانی، ۱۳۷۵: ۷۱-۷۳)

...
 له‌م سه‌ی به‌یته‌ی خواره‌وه‌شدا: بیسارانی گیانی مرۆقی به‌ به‌ر سه‌روشتدا کردوه‌، دره‌خت، گیا و گۆلی سه‌رز به‌ سه‌یید و وه‌ختی خه‌زان و گه‌ل‌په‌زانی سوورباو به‌ شه‌هیدانی سه‌رکه‌شی کۆی بیستون ئاسا ده‌چوینێ. هه‌ر وه‌ها هه‌ست به‌ هه‌مایه‌کی مه‌سه‌له‌ی شه‌هیدبوونی حه‌سینیش له‌ دوو دێردا جیگه‌ کردۆته‌وه‌، ئه‌م به‌راورد و ئیستیعاره‌ دینامیکیانه‌ دانسه‌یه‌ک به‌ شه‌یره‌که‌ ده‌ده‌ن (انور قادر موحه‌مه‌د، ۲۰۰۷: ۲۱۷). پاشان خۆی ده‌شۆبه‌ینێ به‌م دیمه‌نانه‌ و ده‌لێت منیش و مه‌کوو ئه‌وان دله‌ سووتاه‌ و به‌ بای غه‌زب سه‌د جار که‌وتومه‌ته‌ سه‌رزوه‌ی.

چه‌ند سه‌ر تا پا سه‌رز وینه‌ی سه‌ییدان
 چه‌ن به‌رگی هونین وینه‌ی شه‌هیدان
 چه‌ندێ به‌ بارگه‌ی به‌رگ هوننه‌وه‌
 مه‌را بی چوون کۆی بیستونه‌وه‌
 منیچ چون ئه‌وان ده‌روون سه‌فته‌نان
 به‌ بادی غه‌زب سه‌د جار که‌فته‌نان... (بیسارانی، ۱۳۷۵: ۷۴-۷۱)

مه‌وله‌ی له‌ سوچه‌ نیگایه‌کیتری قوولی ئابستراکی و به‌ تکنیکیکی بال‌ا ده‌سته‌وه‌، سه‌ره‌تا باسی سه‌ی بوونی مووی خۆی ده‌کات که‌ دوا‌رۆژی به‌هاری لاوی هاته‌وه‌ و خۆی به‌ یه‌که‌م رۆژی پایزی ژیا‌ن، ده‌شۆبه‌ینێ که‌ پیری ورده‌ ورده‌ سه‌ری لێ هه‌لداوه‌ و بال‌ای چه‌ماوته‌وه‌ و وه‌عه‌دی قیامه‌تی پێ ده‌دات:

واده‌ی سه‌فیدی شکوفه‌ی پیرین
 شکوفه‌ی باخچه‌ی پیری دله‌گیرین
 شکوفه‌ی باخچه‌ی پیری سه‌فیده‌ن
 سه‌رمایه‌ی میوه‌ی عیرفان هه‌ر ئیده‌ن
 نه‌ باخچه‌ی سونبول تار مووی تاردا
 سه‌ی شکوفه‌ی، پیریم دیاردا
 ئاخ‌ر رۆی وه‌ها نه‌وجوانیمه‌ن
 ئه‌وه‌ل رۆی پاییز زندگانییمه‌ن
 خه‌ده‌نگ بال‌ام چه‌مان که‌مان و مه‌رد
 راست وه‌ نیشانه‌ی فه‌نا روو ئاوه‌رد
 که‌م که‌م پیری خه‌م وه‌قامه‌ت مه‌دۆ
 ده‌م ده‌م واده‌ی رۆی قیامه‌ت مه‌دۆ (دیوانی مه‌وله‌ی، ۱۹۶۱: ۴۷۸-۴۷۷)

له‌ پارچه‌ شه‌یره‌کیتری مه‌وله‌یه‌دا، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ له‌ رووی ناوه‌رۆکه‌وه‌ دوو مه‌ودای هه‌یه‌ و سه‌روشت، ژیا‌ن و مێتافیزیکا، به‌ شه‌یه‌یه‌کی ئورگانیی تێیدا تیکه‌ل‌او بوون، له‌ رووی شیوازی هونه‌ریشه‌ر تابلویه‌کی ته‌واو کاه‌له‌ و به‌راورد

و ئىستىعارەكانى مەولەوى بە شىۋەيەكى ھارمۇنى و گونجاو، لە ستروكتورىيەكى دارژاۋ و چەسپاۋدا، سەرچەم غەزەلەكەيان پېكەنناۋە. مەولەوى دەستىكى بالاي ھەيە لە گيان بە بەر سىرووشت كردندا... بە كورتىيەكەي پايزى كوردەۋارىي بە شىرىنى و ھونەر مەندانە نىشانداۋىن (انور قار موحەمەد، ۲۰۰۷: ۲۱۸):

چوون وەلگ شادىي من وای دوورىي لەيل
 وەيشووم بەرد ئەو ھەرد ئەو رشتەي سوميل
 گنج سەركاوان جە سەردى بين كەيل
 بۆ مەدان چوون بۆي بى وەفایي لەيل
 بى دەس بى چنار، زيز، خاتر ريش
 بەل خاكش كەرو وە سەردا پەي ویش...
 كۆچ كەردەن خاسان، چەپەرەي ئىلاخان
 داوۆ وە ھەمدا ديسان نە داخان...
 ھەور ئەو، زار زار، كلاًو ئەو كلاًو
 مەگىلۆ ئەسرىن مەريزۆ وە تاو
 ماچى ئەويچ دەرد ھىجرانش وەردەن
 يا چوون من بالاي نازيز، گوم كەردەن... (ديوانى مەولەوى، ۱۹۶۱: ۱۸۲-۱۷۹)

4-۲- بەشكىتەر لە مۆتىف و دەروونىيەي شىعەرەكانى بىسارانى لەسەر تەجروبيەي عىرفان و جۆيى وەسل و ھەقىقەتدۆزى بىيات نراون. بىسارانى لە تابلۆدەقەيدا تافى دىۋەزناۋ بە خوازە دەگريت و بە تەعبىرىيى عىرفانى و مەدەت و جودىيە، روو دەكاتە تافى دىۋەزناۋ و پرسىياري لى دەكات كە: بۆ ئاۋا ئارام و قەرارى لى براۋە؟ وەك سەرسام، بى خور و خاۋ، دايمە خەرىكى نەغمەپەردازىيە و كۆكۆ مروارى دەپژىنىي و شىۋەن دەكات و وىل وىل مل ئەنى بە پىلەۋە؟ تاف، بە زمانى ئالىگورى و خوازە، وەلامى دەداتەۋە كە: عاشقە و رىۋارى رىگاي راستىيە و جۆيى وەسل يار:

تافى دىۋەزناۋ، تافى دىۋەزناۋ
 تافى شەيداي عەشق، تافى دىۋەزناۋ
 پەريشان، عاشق، دەۋەندەن بە تاو
 بى سەبر و ئارام، بى خورد و بى خاۋ
 مودام بە سەد رەنگ، نەغمە پەردازەن
 مروارى خەلتان پەي نسا سازەن
 بە سۆزى سەدای سازى تەرەنە
 مشانۆ كۆ كۆ مروارى دانە
 پەرسام نە ھەي تاف، دىۋەزناۋ مەكان
 جە شىۋەي دىۋان، گىر تەنت نىشان
 دائىمەن سەرسام، عاشق شىۋەنى
 جە عىشقى كى يەن پەي تەور لىۋەنى؟...

كۆتابى شىعەرەكە:

ھەركەس ئاشقەن پىسە جەستەش بۆ
 پىسە جۆيى وەسل ئاۋات وەستەش بۆ (بىسارانى، ۱۳۷۵: 85-88)

لەم زەمىنە ئەدەبىيەدا، مەولەوى ئۆبژېكتى بلوور دەكاتە تەمسىل كە بە زمانى ھال لىي دىتەۋە دەنگ، باسى دۆزىنەۋەي راستى و ئوتوپيا و پىرەۋبۋونى بۆ دەكات. كە چۆن ژىر چەكۆشى وەستايانى سلوۋكدا، تاۋەتەۋە تا جارىكتەر لە داىك بوۋە و گەشتەۋە پلەيەكى بەرز و ھالەمىكى ئايدىيائىتەي رىگاي عەشق و ھەرمان:

روئ فكر بەخت سىاي وىم مەكەرد
 پەي چىش ھەر پەستى پەرى من ئاۋەرد
 ياران گشت كەيف وەش، سەفا فراوان

یهک یهک وه نه علا مهقامان یوان
 گرد سهر شار مهی، لهقاماوه
 ههر من بهستهی خاک چهه نهو دماوه
 جهو فکره دا بیه، یهک هامدرد ویم
 ریزه بلووری قهیمش دا پیم
 ناماوه جواو ریزهه قهیم سال
 به زوبان حال فهسیح تر جه قال
 وات: من سهنگی بیه کهفتهی ههواران
 بی قهرد و قیامت نارموای شاران
 گرتم نهگهردهن بی باک و شادان
 بهلای پیک سهخت، کوورهی ئوستادان
 ورد بیه جوشم و مرد تاویاموه
 تا وه روتبهی بهرز سهر نیاموه

کوتابی شیعر که که له دایکونیکیتره و تهوهری سهر مکی مهولموی له داهیناندیه:

ههر کهس تهو مللۆد دووبار ههش نیهن
 ئهلبهت سه عادهت ستارهش نیهن
 (دیوانی مهولموی، ۱۹۶۱: ۲۷۹-۲۷۷)

5- وینهی زولف: زولف و مک وینهیهکی تهوهری نیواندهقی نهو دوو شاعیره چه له جهمسهری میتافور و هینماگهلی هونهریدا، له جیزوانی خهیلکاری ئهواندا به وچواندن، خوازه، درکه و مهجاز ... رهنگیداوتموه:

۱-۵ - وینهی بهرزا به زولف:

بیسارانی :

- بهرزیایی ههه جه سای کهمهردا
 پهخش و بهر کهردهن وه سهراندهردا
 چون زولفی یاران سافی سهراویز
 مهگیلو نه دهور توفانی سوب خیز
 (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: 65)

- بهرزیایی ههه به رووی تاویران
 تاربان چون تاربی زولف خاویران
 (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: ۳۰۲)

مهولموی دووپاتی دهکاتهوه:

بهرزا بهو چین توغرای تاتاه
 شهمال مهشانتوش یانی: وهی لاه
 تایی بهرزیای شهنگ نهسای موغاران
 شیوهن چون زولف تهعزیهداران
 (دیوانی مهولموی، ۱۳۷۸: ۴۸۲)

له شیعره ههر دوو شاعیردا، بهرزیای (لهوچوو)ی سای کهمهرد و سای موغاران و تاشه بهردان که شهمال دهیوشینیتیهوه و پهخش و بهر دهی، به پهخش بوونهوهی زولفی یاران یا زولفی تهعزیهداران وچویندراوه. کۆلهکهی وچواندنهکه دهگهریتیهوه بۆ زولف که لهوچوو یا (مشیهه) و لوول بوون، پهخش بوون و بهریشان بوون، (لیچوون) یا وجه شیهیه. نهو روانگه ریزهیه و زوربهی میتودی تهشییهی رهوان و ههست پیکراو (بلیغ و محسوس) دهگهریتیهوه، شاعیران به پتی روانگه و ههستی دنیاوینی خویان نهو مونیان لهه بهستینهدا خولقاندوه و نهههش دمتوانی خالکی شیوا ناسانه بی بۆ نهو رهوته شیعره:

گۆل چون رووی نازیز نهزاکهت پۆشان

وهفراوان چوون سهیل دیده من جۆشان... (دیوانی مهولهوی، ۱۹۶۱: ۴۵۱)
مهولهوی نایهوی ئازیمکهی بشوبهینی به گۆل بهلکوو دهیهوی گۆل به ئازیز بشوبهینی. ئهمهش پهیهندیی به تهرزی دنیاوینی، باری عاتیفی شاعیر مه هیه که چهنده بایهخ دهدا به لایهنی لهوچوو یا مشبهه و بهرجهستهی دهکات" (شمیسا، ۱۳۷۱: ۶۲).

2-5- زولف و سیلسیلهی زنجیر

بیسارانی:

ئهر لهی لالت بدهو به کشمیر
ئهر بدهو به هیند سیلسیلهی زنجیر (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: ۱۷۱)
وینهیهکی ساکاره، بیسارانی لئوی سووری لهعل ئاسا و زنجیری زولفی یار به جوانی کشمیر و گهرهیی هیند ناگۆریتوه. کشمیر ناسراوه بۆ جوانی و سهرسهوزی و هیندیش رهمزیکه بۆ رهشیی زولفی یار له داهینانی شاعیراندا.

مهولهوی:

وینهی عوقدهی پینچ ریشهی ئهروا و دل
بهسته بۆ جه نم خوی موبهت زنگل
سیلسیلهی پینچ پینچ زولف نازاران
زنگله بهستهوه جه دانهی واران (دیوانی مهولهوی، ۱۳۷۸: ۱۸۲)
شیریکی زمینی و کلهی وانا و جوانکاری و لیکدانی هونهری وچواندنه. هه وهها که ریشهی ئهرواح و دل به نمی عارهقی خوشهویستی دهیچریت به یهکدا؛ ههروههش زولفی لوول و زنجیر ئاسای یار، دلۆپه بارانی لی نیشتهوه و وهک زنگله شورۆ بوتهوه.

3-5- تابلوی کوشتنی یار به تای زولف له رووکردی ههردوو شاعیردا:

بیسارانی:

- بۆ بهشقی خودای همید و مهجید
جه زولفی سیات یهک تایی و مهجید
بوزم نه گهردرن به وینهی زوننار
بهو زوننارهوه بشوون وه مهزار
- تایی زولف ویت بوزم نهگهردن
تا و اچان و مههرگ موفاجا مهردن

مهولهوی:

نهسیب هههرکس موبته لای یارن
زولانهی زنجیر قهتل سیدارن (دیوانی مهولهوی، ۱۳۷۸: ۴۴۶)

زولانهی زنجیر: ئهلقهی گیرکراو له ئهلقهی تره. مهههست شوبهاندن به لوولی زولفی یارمهیه. پهیهندیی له گهل بهیتهکانی پیتشو، شاعیر دهلی: من بی وهفا نیم و له تانهی بهدکارانیش ترسم نییه، چوون گرفتاری ئهلقهی زولف و کوشتنی سیدارهی بالاتم.

6- وینهی رهنگالهی گۆل له کینگهی هاومهمزموونیی ئهم دوو شاعیردا:

گۆل دیاردیهیکی ئاسایی سروشتیه وهک هونهرسازیهیکی گشتیی و خوازمیهیکی ناوهندیی له شیرعی شاعیرانی کورد و نهتههکاندا دهوری بهرچاو دهگیریت. ئهم مۆتیهش له شیرهکانی بیسارانی و مهولهویدا، وهک سۆبژیکتیکی جوانیناسانه و پیوهندیکه، نیوان واقع و خیالدا دهوری بالا دهگیریت و دیمهتیکی زالی^۱ نهدهی دهژمیردیت، بۆیه ههردهم که دهست بۆ سروشت و رهخساندنی تابلوی شیر دهبن، به هوی دهولهههندیی دیمهنه رازاوهکانی ناوچهوه، ههستی به تینی

¹ - Dominant، وجه غالب

ئەمى دوو شاعىرە دەبىزىت و بە نواندىنى چىرۆ خەيالىيەكان، ئەمى پەرى ھونەرى ناسك خەيالى و دەسلەتلى شاعىرانەيان لە فۆرمى شىعر دا خولقاندوھ.

٦-١- وەنەوشە؛ ھەر دوو شاعىر لە مۆتىفەكى ھاوبەشدا، وەنەوشەيان خالى رەشى نىو گولەكەيان بە خالى رەشى گۇناى يار شۆبەاندوھ:

بېسارانى:

وەنەوشىو ھەن جە وەل وەھاران

بەر مەيۆ نەپاي چەتر چناران...

باد، بۆش ماومرۆ وە سەرزەمىندا

بۆ مازۆ وە بان بۆى موشك چىندا

شيوەى وەنەوشە، ھا بەمى خالەو

بەمى گۇناى گولرەنگ بووم لالەو... (ديوانى بېسارانى، ١٣٧٥: ٦٥٠)

سەرەتاي بەھار وەنەوشەيەك لە پای چەترى چنارەدا دەرویت، كە شەمال بۆنى خۆشى بلو دەكاتەو؛ موشكى چىن لە برەم دەكمۆیت، وینای ئەمى وەنەوشە بۆن خۆشە(خال)، ھا بە گۇنا گولرەنگى تۆو...

مەولەوى:

شمشاد و نەرگس وەنەوشەى چەمەن

سەیرشان نازار بېنایى چەمەن

ناد مارۆ بە ویر تەرزەمەكى بالات

ئەمى دیدەى مەستت، نۆد خال ئالات... (ديوانى مەولەوى، ١٩٦١: ٢٥٥)

مەولەوى دەلەیت: نیرگس و وەنەوشەى چەمەن، دیتەیان (كە تو نیت) نازارى چاوم دەدەن؛ ئەمى(شمشاد) بەژن و بالات و ئەمىتەر(نیرگس)چاوى خومار و ئەمیش كە(وەنەوشە)یە، خالتمان بېر دەكاتەو... چەمەن و چەمەن، جېناسى لیکدراون و نۆوان شمشاد، نیرگس و وەنەوشە و بالاً، دیدە و خال؛ ویرای شۆبەاندەن، جوانکاریى لەف و نەشر بەرقەرارە.

٦-٢- نەرگس:

بېسارانى:

نەرگسى مەيۆ ساق سەوز و چەم زەرد

شەو بە شەونم كەيل، پەل سەپى بى گەرد

شەوان بە شەونم خال مدۆ جەلا

جامى زەر پێوەن چوون حوقەى تەلا...

شيوەى ئەمى نەرگس بەمى شەوبەندەو

بەمى شای شکوفان شا پەسەندەو (ديوانى بېسارانى، ١٣٧٥: 437-436)

نیرگسىكى ساق سەوز و چاوى زەرد و پەل سەپى ھەيە؛ شەوان بە شەونم خالى دەشوات و پروونى دەكاتەو و جامىكى زەربىنى بە سەرموھىە. شيوەى ئەمى نیرگسە ھا بەمى چاوانەو كە جىگای پەسەندى شاهانەيە.

مەولەوى:

نەرگس وە مەس مەس مدیۆ، كین ئەمى كەس

گۆشەى چاك دل وەر نەدۆ جەدەس (ديوانى مەولەوى، ١٣٨٧: ٤٨٢)

جە پرژەى شەونم نە توى پەردەو

نەرگس مەس مەس چەم وەلا كەردەو (ديوانى مەولەوى، ١٣٨٧: ٩١)

نیرگس مەستەنە دەروانیت و ئەمە كى بى بتوانیت گۆشەى چاكى دللى لە دەست نەدات و لە بەرامبەر ئەم نىگا مەخمورەنەو خۆى نەدۆرینیت(نەر عاشق نەبیت). لە پرژەى شەونم، گوللى نیرگس لە ناو پەردەى نەزاكەتا چاوه مەستەكانى بلو ئەكردەو.

٧- مۆتىفەى نالەى نەواى نەمى و دەروونى شاعىر:

بیسارانی:

ساقی نالهی نهی، ساقی نالهی نهی
نالهم زگارمن، وینهی نالهی نهی
موترب بکیشه نالهی نهی
کمیكاووس کۆ شی؟ دارا کهی بی کهی؟
با ووس بنالوو دل به جیفای زام
با سمرنهگون بۆ سوراحی نه جام
(دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵ : ۳۲۷)

مهولهوی:

شیر ویم تهنخوای سهمتور ساری
لیدر سا نهی چی! هر تاریش گازی
چنگ پیکو نه جهرگ نه غمهی ساز مکت
بهراو تو تو میقراز گاز مکت
(دیوانی مهولهوی، ۱۹۶۱ : ۲۴)

تا موترب و س ساز حنجره ی بی گهر د

هور دو مقامی دموا کهر و دهر د
(دیوانی مهولهوی، ۱۹۶۱ : ۳۰)

۸- نه قشمایهی خورپه و خهپالی هر دوو شاعیر:

تیری خهپال جهرگی شاعیری ئهنگاوتوو، هر ئهههده نههر دوو به لام و ئیل و هکوو سهرسامی، بیزار له ژیان و تهنیا
چرکه ههناسهیهک له گیانی ماوه. واته: ئههه ههههوی هوی خهپالی دووری تویه که هک تیر دهجه قینه ههناوم و برسمی
لی برپوه.

بیسارانی:

وینهی سهرسامان، نهزان ههوالان
زهدهی زامی سهخت، تیری خهپالان
وئل وئل مگیلۆ بیزاری جه ژیان
خهمی فهراوان کهم مهندهن جه گیان؟
یانئ های دووریت نهکهردهن کاری
وهه نه مهر گلکۆم بوینان جاری
(دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵ :)

مهولهوی:

هر لهو مایههه، مهولهوی خهپال به کیشکچی لهش دادهئ که خهه دیت و عهقل و فامی لیدههستینی و دووکانچهی نازای
لهشی بی کهس دهکات، هر ئه خهپاله که ههینهکهی خههه، هک دیمهههکهی بیسارانی، سهرمایهی ههستی به تالان
دهبا و بی هوشی دهکات و برسی لی دهستینی:
کیشکچی خهپال خهه، فام سهنده بی
دووکانچهی بهههه بی کهس مهنده بی
فرسهه زانا بی، تهههه قاتل
یهکسهه بهههه، کالای گیان و دل...
(دیوانی مهولهوی، ۱۹۶۱ : 172)

مههههه وینهی خهپال لهه شیرهی مهولهویههه، گهیشتههههه لووتکه هر لهو زهههههه:

قهلای وهرم، سهیل ههههه بههههه
بورج ناگاهیم، وهران کههههه
(ههههه سهرچاوهی پیشوو، ۱۹۶۱ : 172)

۹- زههههه بای شهههه¹؛ ئهه وینه هک دیمههههه زال² و نورمیههه ئهههه³ له دیوانی ئهه شاعیرانهه زیدههاتی زوره:

1 - له نورمی شیوازی شیرهی کلاسیکی فارسیهه، (باد صبا) ی پی دهلین

2 - وجه غالب. Dominant

3 - Literary norm

بیسارانی تهنیا مه‌حرم و رازدار و هه‌والبهری خوی بۆلای یاره‌که‌ی شه‌مال ده‌زانیت، راسپیری ده‌کات که به‌ده‌وان بچیته‌ لای و پتی بلایت که چاو له هیممه‌ته‌که‌ی نه‌نووقینێ و له خوشه‌ویسته‌یه‌که‌ی که‌م نه‌کاته‌وه، گله‌یشی لی نه‌کات که له داخی ره‌قیبانی به‌دگۆ و جه‌ور و جه‌فای چه‌رخ‌ی بی بونیاد، رووی له چۆل و هه‌ردان کردووه:

شه‌مال مداران، شه‌مال مداران
شه‌مال بی مروت، چۆنت مداران؟
بشو وه زامن وه‌لای گشت یاران
واچه په‌ریمان هیممه‌ت به‌داران
هه‌رده‌م به‌کران دۆ‌عی خیرمان
کو‌تا نه‌کران دل جه‌ می‌رمان...
جه‌ جه‌ورو جه‌فای چه‌رخ‌ی بی بونیاد
روومان که‌رد به‌چۆل هه‌رچی باداباد... (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: ۳۴۷)

تیلنیشانی مۆتیه‌که‌ی مه‌وله‌ویش هه‌ر هه‌مان په‌یامی بیسارانیه‌ که هه‌ردوکیان شه‌مال تهنیا مه‌حرم و رازدار ده‌زانن که ده‌خوازن که خیرا بچیته‌ لای یار و په‌یامی گه‌رمی خوی پی بگه‌یینه‌ت. ئاسایشه‌ باری هه‌ستی و ریژه‌ی هه‌ستی واتای مۆتیه‌که‌کان جیاوازن. مه‌وله‌وی له ئه‌م مۆتیه‌ شیعردا ناوا دینه‌وه‌ گۆ:

های شه‌مال چه‌ند جار را ته‌ی که‌رده‌نی
چه‌ند ته‌شریف وه‌لای یاران به‌رده‌نی...
ده‌خیلم شه‌مال وه‌ی گشت ده‌رده‌وه
شو وه‌ خزمه‌تش وه‌ی دووی سه‌رده‌وه
واچه که‌فاره‌ت به‌ژن و بالات بو
نه‌سیب ره‌قیب خال ئالات بو
ئایر سه‌نده بی جه‌ گردین لاو
پوشه‌که‌ی جه‌سته‌ش وه‌ ئارباباوه...¹ (دیوانی مه‌وله‌وی، ۱۹۶۱: ۵۱۹-۵۱۳)

10- وینه‌ی جامی جه‌مین:
بیسارانی ده‌لی:
جام جه‌مینم که‌رد ئالوود به‌ین
بازار سه‌ودام وه‌ بیسوود شیه‌ن
جه‌مینش چوون جام، جیه‌ان دا جه‌لا
پیکا بی وه‌سه‌ر دوو حوققه‌ ته‌لا
عه‌ر عه‌ر بالایی، شای جه‌مین جامی
زولفان چوون که‌مه‌ند خه‌یا ته‌ی خامی (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: 31)

مه‌وله‌وی وه‌لامی ده‌داته‌وه:
ویش نه‌می‌نو ئازیز خه‌مینت
دیاره‌ن لیله‌ن جام جه‌مینت (دیوانی مه‌وله‌وی، ۱۳۷۸: ۳۷۸)

11- مۆتیه‌ی بالاو قامه‌ت له تابلوی خه‌یالی هه‌ر دوو شاعیر:
شوبه‌اندنی بالو به‌ عه‌ر عه‌ر:

بیسارانی:
ئارو دیم وه‌چه‌م نازوک ئه‌ندامی
ساوای ته‌ن ته‌راو، تووله‌ نه‌مامی
عه‌ر عه‌ر بالایی، شای جه‌مین جامی

1 - له ئه‌ساسدا شیعره‌که‌ ۲۹ به‌یته‌ که‌ وه‌ک نمونه‌ تهنیا چهن به‌یتمان هه‌ناوه

زولفان چوون کهمەند خەیاتەیی خەمیی (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: 31)

مەولەوی:

نەواتم عەر عەر سەهەند پەرورە
باخەوانان، داخ وە تۆی گۆل بەردە
خود نامیی، لای بالا نەمامان

وێت لادەر ئامان، پەری تۆ نامان (دیوانی مەولەوی، ۱۳۸۷: 452)

11-1 - شۆبەاندنی قامەت بە کەمان:

بیسارانی:

تا وینان یاران چەفتی کەمانم

بزانان کوشتەیی دەردی خەمانم (دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: ۶۸)

مەولەوی:

دیدم و دیدم شای شیرین چەمان

فیراقت قامەت کەردەن وە کەمان (دیوانی مەولەوی، ۱۹۶۱: ۲۶۲)

۱2 - مۆتیفی مۆژە: تیزی مۆژە و دامالینی گەردی پێلاو بە مۆژە:

بیسارانی ئەلێ:

- مەواچە مۆژەت تیزی تەرەن جە خار

پای گۆلەندامم مدەرۆ ئارۆ نازار

من پەیی مۆژەیی یە خەیلی و مەختەن

بە جارووکاری نە رای تۆم جەختەن

مەلێ برژانگت لە درک تیزی ترە و پێی گۆلەندامم نازار دەدات، من ماوەیەک زۆرە بە هیوا بووم کە بەو برژانگە تیزی ترە
خاکی بەری پێی تۆ گسک بەدم.

(دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: 123)

مەولەوی:

چەم پەیی فەرش پات مۆژەش چوون خارەن

بەلام چیش کەرۆ چارەش ناچارەن

چەنی تاوۆ تەرک پابۆست کەردەن

سەوگەندش وە زول سیای تۆ و مەردەن

برژانگی چاوەکانم وەک درک تیزی بەلام سویندیان بە زولفی رەشی تۆ خواردووە کە بێنە ژیر پێت و پابۆسی قاجت
بکەن.

(دیوانی مەولەوی، ۱۳۸۷: ۲۰۳)

۱3 - تابلۆی دیدە و بینایی:

بیسارانی:

دیدم بینایی تیش نەمانۆ

پەرۆبال نە دەور زولمات مەشانۆ

(دیوانی بیسارانی، ۱۳۷۵: 109)

وینەبەکی هونەری و فرەهەندەبە. واتە چاوم بینایی تیا نەماوە و بە دەوری تاریکیدا بەلەتەپ دەکات. جگە ئەم مانا
پروالەتییه، بەیتەکە خوازەیی، خوازەیی مەکنییه/ استعارەیی مەکنییه یا گیانەخشین کە بونیادەکەیی لیکچواندە. بینایی کە لە
نیو چاواندا نەماوە، وێچوێندراوە بە بەلەندەبەک کە لە زولمات و تاریکی پەر و بال دەوێشێ. بەلەندە کە لەوچوو یا مشەبە،
لە زنجیرەیی بەیتەکەدا نەهاتووە، لە روی نیشانەیی پەرۆبالەو، پەیی بە بەلەندەیی لەوچوو دەبریت.

یا ئەم مۆتیفەیی مەولەویە کە هەمان دەستور، گەلیک هونەری و فرە واتاییه:

و مەخت چەم نە چەم شێوەت دیار بی

جه لام فەسل وەسل بەزم ئەغیار بێ
کاتیک ساق بووم شیوەت لە چاومدا بوو بەلام وینەکت بەر بەست و پەردە بوو و نەیدەهێشت پێکەوه بین.
ئێسە لێلایی گرتەن دوو دیدە
خەلوەتەن سا بۆ ئەو بەرگوزیدە (دیوانی مەولەوی، 1387: 488)
ئێستا کە چاوم کز بوو و لێلایی پێدا هاتوو و شیوەت ناچیتە نیو چاوم و خەلوەتە، ئەو تاقانەکم ساتی و مەرە لام دانیشە.

۱۴- مۆتیی دەرد و خەم و ئازار:
بەکێک لە مەزموونە هاومەبەستەکانی بێساران و مەولەوی؛ شوبهاندنی خەم بە کۆی دەماوندە:
بێساران دەلی:
ئارۆ خەمانم چوون دەماوند بێ
دیدە قیبلە و یم بەندی شەبەند بێ (دیوانی بێساران، ۱۳۷۵: ۳۲)
خەمەکانی ئەورۆم بە بەرزێ کۆی دەماوندن، چوون خوشەویستەکم نقابی پۆشی بوو و بەر بەست بوو بۆ دیتنی چاوه
جوانەکانی.

مەولەوی دووپاتی دەکاتەوه:
دڵ جە دەماوند گەرە بەردە بێ
دیدە، دانەو روب، رێوند و مەردە بێ (دیوانی مەولەوی، ۱۳۸۷: ۵۰۵)
مۆتییەک هونەر بێ. شاعیر دەلیت: دلی گەرمی لە دەماوند بر دوتەوه یانی لە تاو نەخۆشی یار بە باری کۆی دەماوند
دلی تەم دایگرتوو و ئەوندەش گریاوە چاوی سوور بوو، دەلیی دوشاوی گیای رێوندی خوار دوو.

۱۴-۱- لونگی خەم:
بێساران:
تا بەکەمی جەستەم لونگی خەم پۆشو
تاکەمی چوون کورە ی ئایر بجۆشو (دیوانی بێساران، ۱۳۷۵: ۸۳)

مەولەوی:
میدی وە فیرقە زەلیلان خێل
دیار نییە مەعدوم لونگ خەم وە پیل... (دیوانی مەولەوی، ۱۳۸۷: ۳۲۸)
واتە یار کە کۆیستان بە جێ دەهێلێ و دەگەریتەوه گەرمیان و دەروانی کە مەعدوم دیار نییە و لونگی خەمی خستوو تە
سەر شانی و ویلی کۆ و هەردان بوو...

۱۴-۲- سوپای خەم:
بێساران:
سوپای خەم وە تەور زۆر گرتەن و منەم
هەرساتی مەرگێ مەمانو پەنەم (دیوانی بێساران، ۱۳۷۵: 49)

پەمی چیش وە بێ تو، بینایی دیدەم
سوپای خەم نە دڵ وەنەم بیەن جەم؟ (دیوانی بێساران، ۱۳۷۵: 386)

مەولەوی:
دیارەن دوەی دووری زۆر کەردەن
سوپای خەم و هەم هوجووم ئاوردەن (دیوانی مەولەوی، ۱۹۶۱: ۵۷)

15- مۆتیی بە خەیر هاتنی خوشەویست و وینە ی رامالینی بەر پنی بە مژە و جیگرتنی لە نیو بیلبلەیی چاودا:
بێساران:
وێش نامای وە خەیر ئەو بەرگوزیدەم
جای جارووی پاتەن، مۆزە چەمیدەم (دیوانی بێساران، ۱۳۷۵: ۴۴۵)

بیسارانی به برژانگی چاو بهریی یار رادهمالیت و مهولوی بهرگوزیدهکهی دهئیته بیلبلهی چاوی. وینهکهی بیسارانی ساکار و ههست نامیز و وینهکهی مهولوی، نیستهتیکییه. مهردوم دهئیته ئیهام و به یهک تیر و دوو نشان دهئیکیت؛ یهکیان خهک، دووهمیان، بیلبلهی چاو.

مهولوی:

وهش نامای وه خهیر ههی بهرگوزیده

بو نه جای مهردوم جا گر نه دیده

(دیوانی مهولوی، ۱۳۸۷: ۴۸۴)

۱۵- ئهجام

لهم لیکدانهوه دا بهم ئهجامه گهیشتن که بیسارانی و مهولوی دوو شاعیری بهرچاوی کورد له تهجرۆبهی داهینانیاندا خاوهن پهجمۆری زمانی، ئهدهبی و هزرایی شیعر بوون، به واتا زانستییهکهی خاوهنی شیوازی تاکین و له سهرگرتنی شیوازی دهموره و کۆنیکهاتهی پیکهاتهکانی مۆزوی شیعی کوردی، کاریگهر بوون و دهقهکانیشیان پیکهوه پێوهندی دیالیکتیکیان ههجووه. له لایمهکهوه بیسارانی کارتیکردنی زمانی، هزری و ئهدهبی له سهر کۆمهلیک شاعیری نوخه که یهکیان مهولوی بووه؛ داناه و له لایهکی دیکهشهوه، مهولوی سههرای ئهزمونی ناب و نایابی هونهری و خهلاقیهتی داهینانه و گێهرهوهی بهشیک له پیکهاتهی شیعی کوردی؛ کهوتوته ژیر کاریگهری ریتۆریک و پاراوزمانی شیعی بیسارانی. بو ویناندن و تاوتویکردن و لیکدانهوهی ئهم کاریگهرییانه روومان له چهمکی زانستی ئهدهبی بهراورد و وێژمانی نێواندهقیی مۆتیهکان کرد. لهم راستادا به لادانهوهی لایههه دهقهکانی ئهم دوو شاعیره و تاوتویکردنی پۆلیک له مۆتیه شیعییهکانیان، ئهم رهنگدانهوهمانه بیینی و بۆشمان دهرکهوت که فۆرم و ناوهروکی مۆتیهکان و وینهکانی مهولوی قوولتر و جهوههتر بوون له نمونهکانی بیسارانی.

سههرچاوهکان

(الف) کوردی

بیسارانی، مهلا مستهفا. (۱۳۷۵). دیوانی شیعر. کۆکردنهوه و لیکدانهوهی ههکیم مهلا سالح. سنه: پهخشکاری گۆران. بیسارانی، مهلا مستهفا. (۱۳۹۵). دیوانی شیعر. کۆکردنهوه و لیکدانهوهی عهبدوللا حهیبی. سنه: پهخشکاری کوردستان.

بیسارانی، مهلا مستهفا. (۱۹۸۲). دیوانی شیعر. کۆکردنهوه و لیکدانهوهی کهیومهرس نیک رهفتار. بهغداد: چاپخانهی ئهدهب.

حهمدی، ئهمهده، ساحتیقرا. (۱۹۵۷). دیوانی شیعر. کۆکردنهوهی مارف خهزندهار. سلیمانی: چاپخانهی گهلاوێژ. قادر موحهمهده، ئهنمه. (۲۰۰۷). لیریکی شاعیری گهوهی کورد مهولوی. چاپی سێیهم. سلیمانی: دهزگای چاپ و پهخشی سهردم

کاکهی فهلاح، قادر، حهمه حهمه ئهمین. (۱۹۷۸). کاروانی شیعی نوێی کوردی. ب یهکهم. بهغداد: چاپخانهی کۆری زانیاری کورد.

گۆران، عهبدوللا. (۱۹۷۱). بهههشت و یادگار. سلیمانی: چاپخانهی کامهرانی.

محمدپور، عادل. (۱۳۸۱). سرود خزان. تحلیل انتقادی سبک شناسی اشعار بیسارانی. مریوان: نشر زریبار محهمهدهپور، عادل. (۱۳۹۲). رهوتناسی شیعی ههوامی له سههرتاوه تا ههنوکه. فارسی. تاران: نهشر ئیحسان. محهمهدهپور، عادل. (۱۴۰۰). هۆرزانه(ههستانهوه، رستاخیز). مریوان. نهشری ئهین.

مهحوی، سهید موحهمهده بالخی. (۱۹۸۴). دیوانی شیعر. مهلا عهبدولکههریم مودهڕیس و محهمهده مهلا کههریم. مهولوی تاومگۆزی، سهید عهبدولکههریم. (۱۳۷۸). دیوانی شیعر. مهلا عهبدولکههریم مودهڕیس. سنه: پهخشکاری کوردستان.

مهولوی تاومگۆزی، سهید عهبدولکههریم. (۱۹۶۱). دیوانی شیعر. مهلا عهبدولکههریم مودهڕیس. بهغداد: چاپخانهی ئهلههجاج.

نالی شارهزووری، مهلا خدر ئهمهده شاولیسی. (۱۳۶۳). دیوانی شیعر. مودهڕیس، عهبدولکههریم و مهلا کههریم، فاتح. دیوانی شیعی نالی. ارومیه: مرکز نشر و ئهدهبیات کوردی.

- آلن، گراهام. (۱۳۸۵). بینامتنیت. ترجمه پیام یزدانجو. تهران: نشر مرکز.
- تروتان، تودوروف. (۱۳۹۲). نظریه‌ی ادبیات. برگردان: عاطفه طاهایی. تهران: نشر دات.
- تقوی، محمد. (۱۳۸۸). موتیف چیست و چگونه شکل می‌گیرد؟ فصلنامه تخصصی نقد ادبی دانشگاه فردوسی مشهد. سال دوم. شماره ۸.
- دیوان رودکی. (۱۳۷۴). شرح و توضیح: دکتر منوچهر دانش پژوه. تهران: انتشارات توس.
- دیوان غزلیات حافظ. (۱۳۷۰). به کوشش دکتر خلیل خطیب رهبر. تهران: انتشارات صفی علی شاه.
- زرین کوب، عبدالحسین. (۱۳۶۱). نقد ادبی (ج ۱). تهران: چاپ سوم، امیرکبیر.
- شفیعی کدکنی، محمد رضا. (۱۳۹۱). رستاخیز کلمات. تهران: انتشارات سخن.
- شفیعی کدکنی، محمد رضا. (۱۳۹۲). زبان شعر در نثر صوفیه. تهران: انتشارات سخن.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۶۵). گزیده‌ی دیوان شمس. تهران: سخن پارسی.
- شمیسا، سیروس. (۱۳۷۱). بیان. تهران: انتشارات فردوس.
- شمیسا، سیروس. (۱۳۷۲). کلیات سبک شناسی. تهران: انتشارات فردوس.
- طاهباز، سیروس. (۱۳۶۵). هزارسال شعر فارسی. تهران: چاپ نقش جهان.
- علیرضا، منوچهریان. (۱۳۹۰). رویای ادبیات تطبیقی. نشریه علمی - پژوهشی در ادبیات تطبیقی. دانشگاه باهنر کرمان. دوره جدید. سال دوم. شماره ۴.
- غنیمی هلال، محمد. (۱۳۶۳). لیلی و مجنون در ادبیات فارسی و عربی. تهران: نشر نی.
- غولامی، وحید. (۱۴۰۰). مطالعات ادبیات تطبیقی. کلان استعاره‌ی دانش: بررسی اشعار شیرکو بی کس و عباس یمینی شریف. سال پانزدهم. ش ۵۸.
- کزازی، جلال الدین. (۱۳۷۰). زیباشناسی سخن پارسی، بیان. چاپ دوم. تهران: نشر مرکز.
- گودرزی حسن لمراسکی. (۱۳۹۱). بینامتنیت در شعر عبدالصبور. دو فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه الزهراء. سال سوم. ش ۶.
- محمديپور، عادل. (۱۳۸۱). سرود خزان. تحلیل انتقادی سبک شناسی اشعار بیسارانی. فارسی. مریوان: نشر زرینبار.
- میهندوست، محسن. (۱۳۶۳). پژوهش عمومی فرهنگ عامه. تهران: توس.
- نامور مطلق، بهمن. (۱۳۹۴). درآمدی بر بینامتنیت. تهران: انتشارات سخن.
- هاشمی، ز. (۱۳۸۹). نظریه استعاره مفهومی از دیدگاه لیکاف و جانسون. ادب پژوهی، شماره ۱۲. صص ۱۴۰-۱۱۹.

الملخص

حاول الباحث في هذا البحث، على ضوء المنهجية الشكلانية و نظرية الأدب المقارن، أن يكشف و يشرح عدد من الصور والدوافع الشعرية المشتركة ما بين الشاعرين (بیسارانی) و (مولوي التاوکوزي) و هي في نفس الوقت دليل على نضوج الأدب الكردي. يعتقد الباحث في بحثه : أن الشاعر الأصيل هو الذي يستنتج من اللغة العادية، صور شعرية عالية و مبدعة في ذاتها، كمهندس بارع إستفاد من كيميائية اللغة ، أزال المعروف و ترك تأثيره . من هذا التصور رصد هذا البحث على اسلوبية هذا الشاعرين . بهذا المعيار وفي الأبيات الشعرية للمولوي التاوکوزي وجدنا كمية كبيرة من الصور والمواد والدوافع الموضوعية التي سيطرت على أسلوبه الشعري، و من خلال منهجية المقارنة الأدبية في الأبيات الشعرية للشاعرين، وصلنا إلى تأثير بیسارانی على مولوي، و رغم هذا فانهما شاعرین ذوا أسلوبین و هما کرديين في المنهج الأدبي و كان لهما تأثر و تأثير كبير على اللغة و الادب و الفكر في مكونات تاريخ الأدب الكردي.

Abstract

The present research aims to investigate the some of the imagination and theme devices in the poetry of poets such as Besar ani and Tagos, who are close to each other in register and they are a source for the history of Kurdish literature based on literary comparative stylistics. In the study, the researcher believes that a real poet is someone who can create a deep idea from simple words and phrases in the language. In addition, the poet should be able to make his own impact on the poem by using language devices like a skilled engineer. Overall, by analyzing the intertextuality in the poems of the mentioned poets, we conclude that Taguri's poetry contains some prominent literary themes and imagination devices, which shows the influence of Cesarani's poems on Toagosei can be said that both poets are stylists and both have their own style in Kurdish literature and have had a significant impact on Kurdish literary language and thought in the history of Kurdish literature.